

KASDIENĖS BUITIES POKYČIAI

Bene pagrindinis skirtumas tarp pirmo pokario dešimtmečio ir Nikitos Chruščiovo valdymo laiko – pasikeitęs oficialus požiūris į privatų gyvenimą ir šeimą, kaip esminę visuomenės konstravimo ląstelę. Privatus gyvenimas šeimos rate už buto sienų buvo pripažintas kaip socialinė vertybė ir vienas iš socialinės reformos uždavinių. Jau minėta 1961 m. Kuprino išleista knyga „Buitis – ne privatus reikalas“ bene geriausiai iliustruoja pasikeitusį buities ir politikos santykį.

Nebeliko skirties tarp „viešo“ ir „privataus“. Visi gyvenimo aspektai – pradedant darbu, o baigiant buitimi turėjo reprezentuoti vieną ir tą pačią politinę, socialinę ir kultūrinę doktriną. Periodikoje pasirodo vis daugiau pranešimų, koks turėtų būti socialistinio piliečio būstas. Patarimai ar rekomendacijos buto įrengimo klausimais dažnai remiasi naujai formuojamais gyvenimo modeliais. Vienas iš aktyviausiai kuriamų – „tarybinės moters“ stereotipas: „Tualetinis staliukas miegamajame kambaryje su dideliu veidrodžiu nebūtinai baldas, nes darbo moteris nedaug turi laiko prie jo sėdėti. Moteris daugiau laiko turi praleisti vonios kambaryje, kur vanduo ir muilas stiprina jos sveikatą ir grožį“.

Periodikoje, specializuotoje literatūroje bei leidiniuose buities ir būsto įrengimo klausimais galima pastebėti aiškia „primygtinio mokymo“ tendenciją. Valdžios siekė oficiozinėmis ir ne tik priemonėmis formuoti gyventojų estetinį skonį, remiantis prielaida, kad vartotojo skonis ne visada tobulas ir išlavintas, todėl masinė produkcija turinti jį nukreipti tinkama linkme. Pabrėžiama, „kad šiuolaikinis interjeras turi patenkinti išaugusius žmogaus buitinius ir estetinius poreikius, auklėti tarybinį žmogų, kelti jo kultūrą, lavinti jo estetinius jausmus“.

[...]

Naujo tipo baldų „integravimas“ bei populiarinimas pasireiškė ir itin aktyvia estetinė propaganda, nuolat kartojant, kad interjero požiūriu butas yra erdvesnis ir gražesnis tada, kai apstatytas neaukštais baldais ir jais neperkrautas. Naujo tipo, estetiškai ir ideologiškai epochos reikalavimus atitinkančių baldų propagavimą lydėjo „ne modernių“ ir „atgyvenusių“ baldų kritika, pagrįsta ne tik skonio kategorijomis. 1958 m. išleistame „Šeimininkės vadove“ teigiama, kad baldų formą ir išvaizdą nulemia jų paskirtis, praktiškumas ir higienos reikalavimai. Modernūs baldai yra tiesių arba lenktų linijų, be dekoratyvinių pagražinimų ir atbrailų, kuriose galėtų rinktis dulkės. Kolonėlėmis, pjaustiniais ir paausšinimais pagražinti baldai visiškai neatitinkantys dabartinio žmogaus praktiškų ir estetiškų reikmių. Prie modernios architektūros reikia praktiškų, paprastų baldų, kurių visas grožis – proporcijos, linijos, konstrukcija bei medžio sluoksnų raštas.

Visuomenei žengiant į naują gyvenimo etapą, *šiuolaikiškumas* tampa tarsi aksioma – „šiuolaikinė architektūra“, „šiuolaikinis žmogus“, „šiuolaikinis butas“, „šiuolaikiniai baldai“. Pabrėžiama, kad brangiai kainuojančios detalės teikia namams archaišką išvaizdą, taigi neatitinka svarbiausio – šiuolaikiškumo kriterijaus. Suprantama, kad maži butai ir ribota gyvenamoji erdvė ištis natūraliai sąlygojo daugiafunkcinių, transformuojamų, sulankstomų baldų poreikį. Gyvenamajam kambariui atliekant svečių, darbo, o kartais ir miegamojo kambario funkcijas, atsiranda ir paplinta tokie baldai kaip sofa-lova, spinta-lova, spinta-stalas etc.

Standartizacijos ir modernizacijos amžiuje intensyviai plečiantis chemijos pramonei atitinkamai išpopuliarėja plastmasės gaminiai. Septinto dešimtmečio pradžioje plastmasiniai indai ar net baldai laikomi „modernumo“ ženklu. Vokietijos Demokratinėje Respublikoje, kur chemijos pramonei buvo skiriama ypač daug dėmesio, 1959 m. išleidžiama studija „Chemija sukuria grožį“, kur suformuluojama nuostata, kad plastmasės ir sintetinių medžiagų naudojimas, taip pat

automatizacija, mechanizacija ir „taikus“ branduolinės galios panaudojimas reiškia technologijos revoliuciją, užbaigiančią kapitalistinį gamybos būdą. Tos pačios idėjos, tegul ir ne taip kategoriškai, buvo atkartojamos visoje SSRS baldų ir indų pramonėje. Kritikuojamas siekis sintetinėmis medžiagomis imituoti natūralias – plastmasė, imituojanti medį ar akmenį, nėra gražu. Rekomenduojama palikti tikrąjį chemijos grožį.

Lakačauskaitė R. „Miestiečio butas sovietų Lietuvoje: ideologijos atspindžiai gyvenamojoje aplinkoje“, in: *Naujasis Židinys-Aidai*, nr. 1–2, 2010, p. 17–20.